

Weerbarstige hanggroepen

Frank van Gemert en Jan Dirk de Jong

De problemen in de Diamantbuurt krijgen terecht veel aandacht, want er zijn hanggroepen die grote impact hebben in woonbuurten. Burgemeester Cohen verzekert de goegemeente dat er vanalles aan deze problematiek wordt gedaan en wethouder Aboutaleb voegt daar aan toe dat hij desnoods zelf op de bres zal springen. Wat wordt er dan gedaan en waarom gaat het dan toch mis?

De Amsterdamse overheid probeert hanggroepen in de stad in kaart te brengen. Een dergelijke inventarisatie is voor het eerst gedaan door de politie in Den Haag en tegenwoordig gebeurt dat in veel steden. Men bevraagt wijkagenten en op basis van de verzamelde gegevens wordt een onderscheid gemaakt tussen hinderlijke, overlastgevende en criminele jeugdgroepen. De politie kan vervolgens optreden en men trekt een plan om individuele jongeren weer op het rechte pad te krijgen. Afhankelijk van het lokale aanbod van voorzieningen en hulpverlenende instanties resulteert dat in school, werk, straf of een combinatie daarvan.

Helaas, zo moet worden vastgesteld, is deze formule niet sluitend. Gevallen als in de Diamantbuurt laten zien dat zelfs excessen niet voorkomen kunnen worden. Een belangrijke reden daarvoor is dat deze aanpak zich richt op 'de achterkant' van het probleem. In de afgelopen decennia zijn bezuinigingen doorgevoerd en veel jongeren-, club- en buurthuiswerk is verdwenen. Jeugdgroepen hangen daardoor op straat, waar verveling leidt tot rottigheid. In de preventie daarvan is men niet erg succesvol. Tegenwoordig vraagt men een jongerenwerker op te treden als er al problemen zijn. Dat is rijkelijk laat en het is niet reëel deze professionals als verlossers te zien. Ernst en omvang van deze problemen moeten niet worden onderschat, want in onderzoek is herhaaldelijk vastgesteld dat in de meeste wijken van grote steden bewoners overlast door hanggroepen als eerste noemen als reden voor gevoelens van onveiligheid.

Nog een aantal andere aspecten is het vermelden waard. Zo is het bijzonder dat Nederlandse hanggroepen (grotendeels bestaande uit Marokkaanse jongens), zoals in de Diamantbuurt, niet met elkaar botsen maar met buurtbewoners. Zij verschillen in dit opzicht bijvoorbeeld van Amerikaanse *streetgangs* die elkaar naar het leven staan en heuse bendeoorlogen uitvechten. Ook in Scandinavië, Duitsland en Engeland knokken jeugdgroepen in hoofdzaak met elkaar. Het probleem van de Nederlandse hanggroepen is dus te zien als een buurtprobleem.

De sociale cohesie van de Diamantbuurt is ernstig op de proef gesteld. Bert en Marja kwamen voor zichzelf op, zoals nette burgers dat behoren te doen: niet in de vorm van eigenrichting, maar door de autoriteiten in te schakelen. Andere bewoners durfden niet in te grijpen of zeiden geen last te hebben van de hanggroep. Dit geeft blijk van verdeeldheid, de buurt kan geen vuist maken tegen de groep. Men kan zeggen dat de rol van de politie veranderd is, maar het lijkt meer relevant te wijzen op de botsende partijen, die dergelijke dingen vroeger zelf oplosten.

Buurtkinderen die toentertijd rottigheid uithaalden konden er zeker van zijn bij thuiskomst op de vingers te worden getikt. Het zinnetje 'Ik weet waar je woont' komt echter niet langer uit

de mond van een boze buurman. Dit soort dreigementen wordt nu door de hanggroep gebruikt om buurtbewoners te intimideren. Sommige zullen hierdoor daadwerkelijk afzien van aangifte of getuigenverklaring. Een effect daarvan is dat aangiftecijfers dalen en dat de politie met lege handen staat ('Volgens de cijfers valt het mee'). Een tweede effect is dat buurtbewoners op zichzelf worden teruggeworpen en sommigen er daarom voor kiezen de confrontatie uit de weg te gaan. Het gedrag van de hanggroep corrigeren ze niet meer, waardoor ook de kans op vergeving en acceptatie verdwijnt. In feite betekent dit dat de jongeren uit de hanggroep voor de bewoners niet meer tot de sociale eenheid van de buurt behoren en anoniem worden.

Andersom lijken ook hanggroepen zichzelf niet te zien als een onderdeel van de buurtgemeenschap. De jongeren zetten zich af tegen bepaalde bewoners in de directe omgeving en de dreigementen die zij daarbij gebruiken wijzen op een attitude die vroeger minder voorkwam. Bij conflicten benadrukken zij dat er voor hen niets te doen is en dat ze met de nek worden aangekeken. Ook wijzen zij op stigmatisering. In het huidige tijdsgewricht leidt dit tot een scherpe wij/zij-tegenstelling, waarbij vooral de Marokkaanse en de islamitische achtergrond wordt onderstreept. Reeds bestaande conflicten in een woonbuurt tussen (gemarginaliseerde) jongeren en oudere bewoners worden versterkt door deze etnisering van de hangjeugdproblematiek. De verwijdering zou kunnen leiden tot wederzijdse onverschilligheid, maar de praktijk leert dat hanggroepen er macht aan ontlenen en de publieke ruimte claimen. 'De straat is van ons!'

Hanggroepen kunnen zo in een isolement terecht komen. Jongeren die op straat in zulke groepen gesocialiseerd worden leren en hanteren de mores die daar heersen. Soms staan die mores haaks op wat men in de buurt (of de samenleving) als goed en slecht ziet. Individuele jongens kan men oppakken en naar heropvoedinginstituten sturen als Den Engh of Glen Mills, in de verwachting dat ze weer op het rechte spoor worden gezet. Deze instituten doen in wezen hetzelfde als de groep op straat. Het individu wordt ondergedompeld en aanvaardt de mores die hem omringen. Verondersteld wordt dat deze door de overheid opgelegde heropvoeding beklijft en dat de groeps-mores van de straat worden uitgewist. Men vergeet echter dat resocialisatie opnieuw kan plaatsvinden wanneer de jongere zich weer bij de groep op straat voegt. Misschien gaat dit zelfs gemakkelijk omdat hij de geldende mores nog kent uit zijn eerdere periode in de hanggroep. Uit de berichtgeving komt naar voren dat zich in de Diamantbuurt in ieder geval één jongen bevindt voor wie dat geldt. Elders zijn wellicht nog andere voorbeelden te vinden.

De problematiek van hanggroepen is weerbarstig. Bij de huidige aanpak kijkt men weinig of te laat naar mogelijkheden voor preventie van toekomstige groepen die hun socialisatie op straat starten. In het bijzonder de processen waarin jeugdgroepen losraken van de buurtgemeenschap zouden meer aandacht verdienen.

Dr. Frank van Gemert is universitair docent bij de sectie criminologie van de Vrije Universiteit.

Drs. Jan Dirk de Jong is als onderzoeker verbonden aan de sectie criminologie van de Rijksuniversiteit Groningen.